

23.10.23р. 14гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Зображення «цілісної» людини: в єдності біологічного, духовного, соціального.

Образ українського інтелігента Степана Радченка, вихідця із селян, еволюція його характеру, проблеми ствердження в міському середовищі

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1. Матеріал для ознайомлення (законспектувати основне)

Світова література має багато образів міста, у французів О. де Бальзака, Є. Золя, Г. де Мопассана знайдемо величні образи Парижа, у російських письменників А. Белого, Ф. Достоевського – Петербурга, у англійців Ч. Діккенса і У. Теккерея – Лондона. Цю традицію можна знайти також і в українській літературі, зокрема у творах І. Нечуя – Левицького бачимо панорами Києва.

Роман В.Підмогильного «Місто» розгортає перед читачем панораму Києва початку 20-х років ХХ століття. Образ міста – ключовий у романі. Бачимо його різним: яскраво-сонячним і похмурим. Автор малює жебрацькі околиці з хлівами, худобою і елітні квартали з розкішними квартирами, вокзал і казино, театр і пляж, кав'ярні і базар. Місто водночас і хаотичне, і гармонійне. Воно живе своїм життям. І ти або приймаєш його ритм, або міське життя не для тебе. У романі світовий мотив підкорення людиною міста як шлях розвитку людської цивілізації набув модерністичного забарвлення, психологічно – філософського трактування. Із розвитком міст тисячі сільських хлопців і дівчат потягнулись до них. Серед них герой твору, Степан Радченко, їде на навчання на три роки, як він думає, але залишається назавжди. Степан проходить болісну еволюцію характеру, завойовуючи місто.

Основну увагу автор зосереджує на «діалозі» героя і Міста. На фоні міста характер героя змінюється. До міста Степан приїжджає з благородними намірами і вивчитись, і повернутись в село. Навіть переживаючи ворожість до Міста, відчуває, що те завойовує його душу. Сильна натура, Степан, у свою чергу, прагне завоювати Місто. У цьому він не гребує ніякими засобами. Жінок, які любили його і серед яких Степан шукав спокою, він використовував у досягненні своєї мети. Штучність, фальшивість поведінки багатьох городян герой не відкине, а швидко перейме. Після досягнення певного становища він відчуватиме свою самотність. Тому все частіше спливатимуть спогади про село. Місто не принесе Степанові гармонії і спокою. Він відчував духовну пустоту. Саме тривога, дисгармонія приховувалися у сокровенних надрах внутрішнього світу головного героя, а це ЕКЗИСТЕНЦІЯ.

2. Теорія літератури (запишіть визначення)

Екзистенціалізм — філософський напрям, який сформувався у французькій філософії та літературі в першій половині XX ст. Його основоположником є датський філософ Серена К'єркегор (кінець XVIII ст.), який уважав, що наука недостатньо звертає увагу на конкретну людину, її переживання та страждання, емоції та думки.

Визначальні риси екзистенціалізму:

- абсурдність буття, відчай, страх смерті;
- особистість має протидіяти державі, суспільству “ворожому” середовищу;
- вища цінність у свободі особистості;
- існування людини тлумачиться як драма свободи;
- в художніх творах розповідь ведеться від першої особи.

✓ Як ви розумієте, що таке психологізм? (Психологізм — заглибленість у творі в душу персонажів, їх психологію. У психологічному творі увага автора переноситься із зовнішнього (подієвого) сюжету на внутрішній (психологічний), він відслідковує всі порухи душі своїх героїв, намагається розкрити їх роздуми й мотивацію вчинків, показати нелегкий шлях внутрішніх колізій В. Підмогильний досліджує людину, поєднуючи естетичні засади психологічного роману та філософію екзистенціалізму.

- Головний герой роману «Місто» Степан Радченко виходець із села, його справедливо можна назвати герой – маргінал.

Степан Радченко – неоднозначний герой. Він є ані позитивний, ані негативний. Читач не знайде в романі оцінки вчинків головного героя іншими персонажами, бо всі події переломлюються через свідомість Радченка. Сам автор ніде не схвалює і не осуджує свого героя. Така манера оповіді зближує В. Підмогильного з творами Гіде Мопассана та Оноре де Бальзака.

Персонажі:

Степан Радченко — головний герой:

Критики переконані, що головний герой багато в чому схожий на самого автора, тому портрет Валер'яна Підмогильного

«За свої двадцять п'ять років він був підпасичем-приймаком, потім просто хлопцем, далі повстанцем і наприкінці секретарем сільбюро Спілки робземлісу».

«На зріст він був високий, тілом міцно збудований і смуглий на обличчі. Молоді м'які волосинки, не голені вже тиждень, надавали йому неохайного вигляду. Але брови мав густі, очі великі, сірі, чоло широке, губи чутливі. Темне волосся він одкидав назад, як багато хто із селян і дехто тепер з поетів».

«Культурних сил треба нам, от що», — міркував Степан, і йому приємно було, що він тільки тимчасово, на три роки, покинув свої стріхи, щоб вернутися потім при повній зброї на боротьбу і з самогоном, і з крадіжками, і з недіяльністю місцевої влади».

«...зненацька згадав про фізкультуру. Йому конче захотілось розпочати день нормально, по-міському, так, ніби він уже зовсім у нових обставинах освоївся. Важливо ж відразу поставити себе в норму, бо норма й розпорядок — перша запорука досягнень!» - **таким Степан розпочинав своє життя у Києві.**

Надійка — дівчина з села, знайома і згодом подруга Степана.

«Справді, **Надійка здавалася йому кращою від усіх жінок** на пароплаві. Довгі рукава її сірої блузки були миліші йому за голі руки інших; комірець лишав їй тільки вузьку стьожку тіла на видноті, а інші безсоромно давали на очі всі плечі й перші лінії грудей. Черевики її були округлі й на помірних каблуках, і коліна не випинались раз у раз з-під спідниці. В ній вабила його нештучність, рідна його душі. **До тих інших жінок він ставився трохи погордо, трохи боязко».**

«**Ця дівчина, що ще недавно так його вабила, враз стала його кошмаром.** Його кохання виявилось фальшивим папірцем, втраченим серед метушні, і він викинув геть цей непотріб, лютуючи і себе маючи за обдуреного. **Вона ж була від села,** що зблякло в ньому, була дрібним епізодом того руху, що його охопив, хоч болючим, тяжким, мало виправдним».

«Гидким злочином уявлялось йому обернути блакитнооку Надійку в куховарку, прибиральницю, в охоронця пісного добробуту молодого міщанина».

«**Розумів тепер, що вона завжди присутня була в його душі,** як кличний дзвін із далечини, що породжувала в ньому своїм подихом тривогу, з'явилась йому в мріях, і він не пізнавав її аж досі; що і в інших він любив тільки її, а в ній любив щось безмежно далеке, якийсь непізнаний спогад, ледве чутну луну з-за горбів свідомості. Він почував тепер, що не забував її ніколи, що шукав її весь час у нетрях міста, і вона була тим вогнем, що горів у нім, пориваючи вдалеч. **Вертаючись до неї, він знаходив себе.** Вертаючись до неї, він ніби відживляв те, що загинуло, те, що зникло від його хибності, що сам у засліпленні зруйнував».

- **Завдання №1:** дати відповідь на запитання: Чому, на Вашу думку, Степан закохався у Надійку і чому врешті покинув?

Тамара Василівна Гніда (Мусінька) — дружина крамаря у якого жив Степан, його коханка;

«У неї була товста, округла спина — роздобріла на довільних харчах! **В її умінні любити не було нічого штучного,** хоч слово «любов» було її найулюбленішим жартом... Мусінька ніколи ні про що серйозно не казала, **ніколи не турбувала його своєю душею,** і він мусив би вельми вдячним їй за цю пільгу бути, бо знати чужу душу надто важкий тягар для власної душі».

«Ніколи ще так прикро не впадала йому в очі щуплість її щік, помережених дрібними зморшками, недокрівність уст та розлеглість грудей, що невблаганно розпливались. Радісний дівочий усміх був гримасою на її пристаркуватім

обличчі, і він не міг побороти в собі зухвалу думку, що **коли вона гідна була першокурсного студента, то ніяк не варта першорозрядного лектора».**

- **Завдання №2:** дати відповідь на запитання: Як відреагував Степан на занепад покинутої ним коханки?

Зоська Голубовська — міська дівчина, кохана Степана;

«Він глянув на неї, **вражений її задерикуватим тоном.** Мале на зріст — йому якраз під пахви, худеньке, в плескатому капелюшкові... Вона зиркнула спідлоба на юнака, руку свою прибрала й ішла далі своїм чітким, майже військовим кроком».

«**Саме міськість і вабила його в ній,** бо стати справжнім городянином було першим завданням його сходу. Він ходитиме з нею скрізь по театрах, кіно та вечірках, дістанеться з нею суто міського товариства, де його, певна річ, приймуть та вшанують».

«Він снів. І раптом у цій примарній мандрівці по ясній країні кохання йому назустріч вийшла маленька бліда постать, похила й скорботна, як придорожня жебрачка... Зоська! Страшний жаль згнітив його на спогад про дівчину, що була вже вичерпана його чуттям, яку вже покинула його душа у своєму простуванні. **Образ її викликав тугу, а не порив, біль за безглуздий лад життя...».**

- **Завдання №3:** дати відповідь на запитання: Чому Степан звернув увагу на Зоську, чим вона його привабила?

Рита — балерина;

«**Вона складена була з двох тонів,** без жодних переходів між ними — чорного: волосся, очі, сукня й лаковані черевики, та смуглого: обличчя, тіло рук і плеча та панчохи, і **це просте поєднання надавало їй постаті гордого чару;** жодних кучерів чи гребінців у рівній зачісці, жодних прикрас чи гаптування в рівній сукні, що від стану трохи ширшала й немов підрізана була внизу, як і пасмо над чолом. Все чорне мінилось на ній від жвавих очей, а смугле застигло, **життя було в убранні, а в тілі сон».**

- **Завдання №4:** дати відповідь на запитання: що символізує кожна жінка у житті Степана?

Відповіді на ці запитання стануть частиною Вашого твору, використовуйте їх, бо становлення Степана - міщанина не обійшлося без впливу особистих стосунків на його сприйняття себе та на формування впевненості в собі.

Степан, мов по драбині, піднімався вгору до своїх цілей, використовуючи увагу жінок, та залишав їх, коли відчував, що вони йому не потрібні, виконали свою функцію та стали тягарем.

Домашнє завдання

Написати твір-роздум на тему: «Що важливіше: ким бути чи яким бути»,
опираючись на зміст роману В. Підмогильного «Місто».